

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในล้านนา กับการก่อตัวของสำนักท้องถิ่น

พ.ศ. 2459 - 2480

นายวศิน ปัญญาวสุตระกูล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN : 974-333-857-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ECONOMIC CHANGE IN LANNA AND THE FORMATION OF LOCAL IDENTITY,
1916-1937

Mr. Wasin Punyarvuttrakul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in History

Department of History

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974-333-857-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์   การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในล้านนากับการก่อตัวของสำนึกท้องถิ่น
พ.ศ. 2459-2480

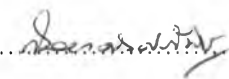
โดย   นาย วศิน ปัญญาวุฒตระกูล

ภาควิชา   ประวัติศาสตร์

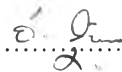
อาจารย์ที่ปรึกษา   อาจารย์ฉลอง สุนทราวาณิชย์

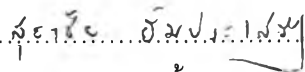
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับเป็นวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..........คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ม.ร.ว. กัลยา ดิงศภักดิ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..........ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. ธีรวัต ณ ป้อมเพชร)

..........อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ฉลอง สุนทราวาณิชย์)

..........กรรมการ
(อาจารย์ ดร. สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ)

..........กรรมการ
(อาจารย์สุนทร อัสะไวย์)

วศิน ปัญญาอุดรตระกูล : การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในล้านนา กับการก่อตัวของสำนึกท้องถิ่น
พ.ศ.2459-2480 (Economic Change in Lanna and the Formation of Local Identity 1916-
1937) อ. ฉลอง สุนทรวาณิชย์, 325 หน้า ISBN 974-333-857-8.

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดประสงค์ที่จะศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในล้านนา กับการก่อตัวของ
สำนึกท้องถิ่น ระหว่าง พ.ศ. 2459-2480 เพื่อชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงในบริเวณต่าง ๆ ของล้านนาไม่ได้เกิด
ขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมืองเชียงใหม่ทั้งหมด โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในมณฑล
มหาราชบุรี (ลำปาง แพร่ น่าน) พร้อมทั้งอธิบายถึงอิทธิพลทางเศรษฐกิจว่ามีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลง
ทางสังคมในลักษณะการก่อรูปของเมืองแบบใหม่ จนนำไปสู่การแสดงออกทางสำนึกเกี่ยวกับท้องถิ่นในรูป
จังหวัด

จากการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในล้านนาเกิดขึ้นเมื่อมีการตัดเส้นทางรถไฟสาย
เหนือเข้ามาในเขตล้านนา ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการค้าและการผลิต โดยมีจุดเริ่มต้นของการ
เปลี่ยนแปลงในบริเวณมณฑลมหาราชบุรีก่อนและค่อยๆขยายไปในเขตอื่นๆ ในเขตล้านนา ผลที่ตามมาคือมี
การขยายตัวของพ่อค้าชาวจีนและบทบาทของข้าราชการเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดย
มีความทันสมัยและความเจริญเป็นสัญลักษณ์ของเมืองแบบใหม่ ทำให้ประชาชนเมืองที่ก่อตัวขึ้นบนพื้นฐาน
ทางเศรษฐกิจแบบใหม่ เกิดสำนึกถึงศักยภาพและความสามารถของตนเองในการสร้างความเจริญให้แก่สังคม
ในฐานะประชาชนส่วนหนึ่งในสังคมเมือง และแสดงออกถึงสำนึกเกี่ยวกับสังคมของตนเองในรูปของ วัฒนธรรม
เมือง คือการมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณะประโยชน์ต่างๆแก่สังคมของตน ประกอบกับเกิดการเปลี่ยน
แปลงทางการเมือง ปี พ.ศ. 2475 ส่งผลให้เกิดการจัดตั้งการปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นในรูปจังหวัด ทำให้เกิดการ
แสดงออกถึงสำนึกท้องถิ่นจากวัฒนธรรมเมืองไปสู่การก่อตัวสำนึกท้องถิ่นในรูปจังหวัดชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาควิชา..... ประวัติศาสตร์.....
สาขาวิชา.....ประวัติศาสตร์.....
ปีการศึกษา.....2542.....

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

3971608022 : MAJOR HISTORY

KEY WORD: ECONOMIC CHANGE / LANNA / LOCAL IDENTITY / 1916-1937

WASIN PUNYARVUTTRAKUL: Economic Change in Lanna and the Formation of Local Identity 1916-1937. THESIS ADVISOR : CHALONG SOONTRAVANICH, 325 PP. ISBN 974- 333-857-8.

The thesis aims at studying the relationship between economic change in Lanna and the emergence of local identity during 1916-1937. Its main arguments are: firstly, economic change in other areas of Lanna, especially change in Monthon Maharat (ie. Lampang, Phrae and Nan), did not necessarily follow the same pattern as that of Chiang Mai. Secondly, one of the major consequences of economic change during this period was the emergence of the "town" which in turn led to the formation of local identity based on the "changwat" (province) regional administrative unit.

The study finds that economic change in Lanna, especially in trading and production, began after the northern railway line reached the region. Monthon Maharat was the first area in Lanna experiencing such change. The growth of a Chinese trading community there and the increased presence and role of government servants sped up the pace of social change. Progress and prosperity became the symbols of the newly 'created' towns. Having the 'new economy' as their foundation, these urban communities, well aware of their responsibility as members of the new society, firmly believed in their potential and ability to achieve progress and prosperity. Active participation in civic affairs increased; in other words, a new 'civic' culture emerged. This civic culture was further developed, however, after the introduction of the 'changwat' (province) regional administrative unit following the 1932 revolution. 'Changwat' finally replaced town as the point of reference for local identity.

ภาควิชา..... ประวัติศาสตร์.....

สาขาวิชา.....ประวัติศาสตร์.....

ปีการศึกษา.....2542.....

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....-

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ถ้าเปรียบ คือ การสร้างถนนแห่งชีวิต ตลอดระยะเวลาในการก่อสร้างที่ยากลำบากของถนนสายนี้เพื่อที่จะเป็นเส้นทางแห่งชีวิต สำเร็จลงได้ด้วยกำลังใจ ความเชื่อเพื่อ ความช่วยเหลือ และแรงบันดาลใจของบุคคลจำนวนมากต่างวาระต่างโอกาสกัน

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ฉลอง สุนทรวาณิชย์ อาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา สอบถาม ชี้แนะ ตักเตือน ทั้งเรื่องการเรียนรู้ การทำงาน และแนวทางในการดำรงชีวิต คำสอนทุกคำที่รับจากอาจารย์ ผู้เขียนระลึกเสมอว่า เป็นรากฐานที่สำคัญในการเดินทางบนถนนสายนี้ อีกทั้งขอขอบพระคุณอาจารย์ธีรวัต ญ ป้อมเพชร ที่รับเป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์สุธาสัย ยัมประเสริฐ และอาจารย์สุนทรী อาสะไวย์ ที่รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำชี้แนะและข้อคิดเห็นที่มีคุณค่ายิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณกองทุน 400 ปีสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มหาวิทยาลัยนเรศวรที่มอบทุนการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาให้เป็นเวลาสองปี

ขอกราบระลึกถึงดวงวิญญาณของ อาจารย์ขวัญเมือง จันทโรจณี ผู้ที่เป็นแรงบันดาลใจ ผู้วางรากฐาน ตลอดจนผลักดันให้ผู้เขียนได้ก้าวเดินไปอย่างมั่นคงในเส้นทางสายนี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์วรณา เจียมศรีพงษ์ อาจารย์สุรีย์ พงษ์จันทร์ อาจารย์จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ อาจารย์เฉลิม พงศ์อาจารย์ และคณาจารย์ภาคสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่มีเมตตาต่อศิษย์ไม่เสื่อมคลาย พร้อมทั้งอาจารย์พัฒนา ราชวงศ์ ที่คอยช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจ ให้ผู้เขียนเสมอมา

ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ที่มีมิตรภาพ กำลังใจ ความช่วยเหลือต่างๆ ที่มีตลอดมา ที่กาญจน์ มาศ เดือน ชู จิน โดยเฉพาะ พู่ เล็ก ย้อย ตึก กิ๊ก น้องเล็ก เตี้ย ที่ช่วยเหลือในสิ่งต่างๆ ที่ผู้เขียนต้องการแม้ว่าบางครั้งทำด้วยความยากลำบาก แต่เพื่อนและน้องก็ให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มกำลัง ตลอดจนเพื่อนร่วมรุ่น พี่พร พี่บี พี่แป้ง และแฉะ ที่สร้างประสบการณ์อันหลากหลายและมากมาย แม้จะห่างหายกันไปบ้างแต่มิตรภาพยังเป็นความทรงจำที่ไม่รู้ลืม

ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และขอขอบใจ สัมน้องสาว ที่คอยห่วงใย วิตกกังวล เอาใจใส่ดูแล เป็นกำลังใจและเฝ้ารอคอยความสำเร็จของผู้เขียน โดยเฉพาะแม่และน้องที่บางครั้งต้องอดทนและอดกลั้นกับผู้เขียน และกำลังใจที่ได้รับจากครอบครัวจะเป็นแรงบันดาลใจในการก้าวเดินบนถนนสายนี้ตลอดไป

วศิน ปัญญาวุธตระกูล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนที่.....	ท
สารบัญภาพประกอบ.....	ฒ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
2 สภาพทางเศรษฐกิจการเมือง ลำปาง แพร่ น่าน	
ก่อนการจัดตั้งมณฑลมหาสารภูริในปี พ.ศ.2459.....	10
สภาพทางกายภาพ.....	10
ที่ตั้งและลักษณะภูมิประเทศ.....	10
ทรัพยากรธรรมชาติ.....	11
การคมนาคม.....	13
สภาพทางเศรษฐกิจของเมืองลำปาง แพร่ น่าน ก่อนการจัดตั้ง	
มณฑลมหาสารภูริ.....	15
ลักษณะการผลิตของสังคมเมืองลำปาง แพร่ น่าน.....	15
ลักษณะการค้าของเมืองลำปาง แพร่ น่าน.....	18
การค้าภายในท้องถิ่น.....	18
การค้าข้ามพรมแดน.....	20
การค้าแลกเปลี่ยนระหว่างกรุงเทพฯ กับ ลำปาง แพร่ น่าน.....	24
สภาพการเมืองของเมืองลำปาง แพร่ น่าน ก่อนการจัดตั้งมณฑลมหาสารภูริ..	30
การขยายอิทธิพลของจักรวรรดินิยมตะวันตกในเมืองลำปาง แพร่ น่าน....	32
ปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับพรมแดน.....	32
ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้านายพื้นเมืองกับคนในบังคับต่างชาติ...	36

สารบัญ(ต่อ)

บทที่

การดำเนินนโยบายสถาปนารัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์.....	41
ก่อนการจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2427 – 2442.....	42
การจัดการมณฑลเทศาภิบาล ในปี พ.ศ. 2442 – 2459.....	47
ปัญหาทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคม ที่เกิดขึ้นในเมืองลำปาง แพร่ น่าน ก่อนปี พ.ศ. 2459.....	62
ปัญหาที่เกิดจากการปฏิรูปการปกครอง.....	62
ปัญหาจากการดำเนินนโยบายปล่อยเจ้านายพื้นเมืองคงดำรงฐานะ ทางสังคม.....	68
ปัญหาในการดำเนินนโยบาย “ชักโยงลาวให้กลายเป็นไทย”.....	72
กำเนิดมณฑลราชบุรี.....	75
เส้นทางรถไฟสายเหนือ : รากฐานการจัดตั้งมณฑลมหาราชบุรี.....	76
มูลเหตุแรงจูงใจทางการเมือง.....	76
มูลเหตุและแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ.....	80
การจัดตั้งมณฑลมหาราชบุรี.....	86
3 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในล้านนา : กรณีมณฑลมหาราชบุรี (พ.ศ.2459-2480).....	90
การเปลี่ยนแปลงการการค้า.....	90
การเปลี่ยนแปลงของการค้าทางเรือภายหลังการเปิดเส้นทางรถไฟสายเหนือ	91
การค้าทางรถไฟ.....	95
สินค้าส่งออกไปยังกรุงเทพฯ.....	96
สินค้านำเข้าในมณฑลมหาราชบุรี.....	104
ผลกระทบจากการขยายตัวทางการค้าทางรถไฟที่มีต่อการค้าข้ามพรมแดน	113
บทบาทของรัฐบาลกลางต่อการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก.....	117
แนวคิดรัฐสมัยใหม่ในเรื่องเศรษฐกิจ.....	119
การดำเนินงานของข้าราชการเพื่อส่งเสริมระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า.....	123
การเปลี่ยนแปลงทางการผลิตและกระบวนการผลิตในมณฑลมหาราชบุรี.....	129
การเปลี่ยนแปลงการผลิตในภาคเกษตร.....	130

สารบัญ(ต่อ)

บทที่

ข้อย.....	135
ยาสูบ.....	137
การเลี้ยงและการค้าสุกร.....	139
การเปลี่ยนแปลงการผลิตและการขยายการผลิตในภาคอุตสาหกรรม.....	144
กิจการโรงสีข้าว.....	145
กิจการโรงเลื่อย.....	147
หัตถกรรมทอผ้า.....	148
การก่อตั้งและการขยายตัวของนายทุนพ่อค้าในมณฑลมหाराษฎร์.....	152
การก่อตั้งและการขยายตัวของพ่อค้าชาวจีนในมณฑลมหाराษฎร์.....	153
บทบาทของเจ้านายพื้นเมืองข้าราชการและพ่อค้าชาวจีนในกิจการป่าไม้	156
การขยายบทบาทของกลุ่มพ่อค้าชาวจีนกับการเปลี่ยนแปลงระบบการเงิน...	161
4 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในล้านนา กรณีมณฑลมหाराษฎร์	
(พ.ศ.2459-2480).....	168
การก่อตั้งของ “เมือง” แบบใหม่.....	168
สถานีรถไฟชุมขนการค้าแบบใหม่.....	170
สถานีรถไฟเด่นชัย.....	172
สถานีรถไฟลำปาง.....	173
การขยายตัวและการเติบโตของชุมขนเมือง.....	177
เมืองแพร่.....	177
เมืองลำปาง.....	182
เมืองน่าน.....	191
การขยายตัวของระบบราชการและบทบาทข้าราชการในสังคมเมือง.....	193
การเปลี่ยนสถานะของชนชั้นดั้งเดิมในสังคมเมือง.....	206
การเปลี่ยนแปลงสถานะของเจ้านายพื้นเมือง.....	207
การก่อตั้งของสถานภาพประชาชนในสังคมเมือง.....	217
แรงงานอิสระกาลไกลของเมืองแบบใหม่.....	219

สารบัญ(ต่อ)

บทที่

การเจริญเติบโตของชานาในฐานะพ่อค้าคนกลาง.....	225
การบุกเบิกที่ดินและเหมืองฝายในภาคเกษตรกรรม.....	226
5 การก่อตัวของสำนักท้องถิ่น.....	237
การก่อตัวของวัฒนธรรมเมืองของประชาคมเมือง.....	238
บทบาทของผู้นำในสังคมเมืองกับการก่อตัวของสำนักท้องถิ่น.....	267
บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อสำนักในรูปของจังหวัด.....	277
บทบาทของสมาชิกสภาจังหวัดต่อสำนักในรูปของจังหวัด.....	277
การก่อสร้างถนนหนทางและการคมนาคม.....	283
โรงพยาบาลและการสาธารณสุข.....	285
โรงเรียนและการศึกษา.....	285
เทคโนโลยีและการผลิตเพื่อการค้า.....	289
สภาพทางเศรษฐกิจและการค้า.....	292
การก่อตัวของสำนักท้องถิ่น ความต่อเนื่องของวัฒนธรรมเมืองสู่จังหวัด.....	296
6 บทสรุป.....	307
รายการอ้างอิง.....	312
ประวัติผู้เขียน.....	325

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	สถิติสินค้าเข้าสำคัญที่ส่งมาจากเกาะพะนังเข้ามาเมืองน่าน ระหว่างปี พ.ศ. 2438 – 2439.....	24
ตารางที่ 2	แสดงรายการสินค้าจากกรุงเทพฯ ในตลาดเมืองน่าน.....	25
ตารางที่ 3	การนำเข้าและส่งออกเงินรูปี ระหว่างล้านนา กับ พม่า พ.ศ. 2441 – 2457.....	64
ตารางที่ 4	แสดงอัตราแลกเปลี่ยนมาตรฐานระหว่างเงินสกุลรูปี เงินแอนนา กับเงินไทย.....	64
ตารางที่ 5	เปรียบเทียบอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินรูปีกับเงินแอนนาที่เมืองน่านกับ เมืองเชียงใหม่.....	65
ตารางที่ 6	เปรียบเทียบค่าเดินทางและขนส่งสินค้าทางเรือ และทางรถไฟ จาก กรุงเทพฯ – ลำปางในปี พ.ศ. 2449.....	92
ตารางที่ 7	แสดงปริมาณสินค้าที่ส่งออกผ่านสถานีเด่นชัย ระหว่างปี พ.ศ. 2459 – 2477.....	97
ตารางที่ 8	แสดงปริมาณ สินค้าที่ส่งออกผ่านสถานีลำปางระหว่างปี พ.ศ.2459 – 2477.....	98
ตารางที่ 9	แสดงปริมาณเขา และหนังสัตว์ที่ส่งออกในช่วงปี พ.ศ.2459 – 2477.....	99
ตารางที่ 10	แสดงปริมาณไม้แปรรูปที่ส่งออกในช่วงปี พ.ศ. 2459 – 2477.....	101
ตารางที่ 11	แสดงปริมาณไม้แปรรูปที่ส่งออกจากสถานีย่อยระหว่าง เด่นชัย ไปยังเมืองลำปาง ภายหลังจากตัดเส้นทางรถไฟสายเหนือ ถึงเมือง เชียงใหม่ ในช่วงปี พ.ศ. 2464 – 2477.....	102
ตารางที่ 12	แสดงปริมาณล้อเลื่อน เกวียน และชิ้นส่วนยานพาหนะที่ส่งออกใน ช่วงปี พ.ศ.2459 – 2477.....	103
ตารางที่ 13	แสดงปริมาณนำเข้าสินค้า ผ่านสถานีเด่นชัย ระหว่างปี พ.ศ. 2459 - 2477.....	105
ตารางที่ 14	แสดงปริมาณการนำเข้าสินค้าผ่านสถานีลำปาง ระหว่างปี พ.ศ. 2459 - 2477.....	106

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่	15	แสดงปริมาณสินค้าทั่วไป สินค้าเบ็ดเตล็ด และหีบห่อ ที่นำเข้าไป มณฑลมหาราชบุรีในช่วงปี พ.ศ. 2459 - 2477.....	107
ตารางที่	16	แสดงปริมาณสินค้าทั่วไป สินค้าเบ็ดเตล็ด และหีบห่อที่ส่งออกจาก มณฑลมหาราชบุรี ในช่วงปี พ.ศ. 2459 - 2477.....	108
ตารางที่	17	เปรียบเทียบการนำเข้าและส่งออกข้าวเปลือกในมณฑลมหาราชบุรี ระหว่างปี พ.ศ. 2459 - 2477.....	110
ตารางที่	18	แสดงรายชื่อบริษัทที่เปิดสาขาในกิจการการค้าผ้าที่มณฑลมหาราชบุรี....	111
ตารางที่	19	แสดงรถยนต์ที่มีในมณฑลมหาราชบุรี ระหว่างปี พ.ศ. 2459-2463.....	112
ตารางที่	20	เปรียบเทียบมูลค่าการนำเข้าสินค้าจากพม่าก่อนและหลังตัดเส้นทาง รถไฟสายเหนือถึงลำปาง.....	115
ตารางที่	21	เปรียบเทียบผลการเพาะปลูก ข้าวเจ้าพันธุ์สายหยุดกับข้าวพันธุ์พื้น เมืองในเขตมณฑลมหาราชบุรี พ.ศ. 2460.....	126
ตารางที่	22	เปรียบเทียบพื้นที่ปลูกข้าวของมณฑลมหาราชบุรี กับมณฑลพายัพ ระหว่างปี พ.ศ.2460 - 2465.....	132
ตารางที่	23	แสดงจำนวนข้าวเปลือกที่ส่งออกจากสถานีเด่นชัย ลำปาง และ เชียงใหม่ ระหว่างปี พ.ศ. 2459 - 2477.....	134
ตารางที่	24	แสดงจำนวนไร่อ้อยที่เพาะปลูกในเมืองแพร่ ลำปางปี พ.ศ.2464.....	136
ตารางที่	25	แสดงปริมาณน้ำอ้อยและน้ำตาลที่ส่งจากสถานีลำปางระหว่างปี พ.ศ.2459 - 2477.....	137
ตารางที่	26	แสดงพื้นที่ปลูกยาสูบในอำเภอบ้านกลาง เมืองแพร่ ในปี พ.ศ.2466.....	139
ตารางที่	27	แสดงจำนวนสุกรที่ส่งออกจากเมืองแพร่และเมืองน่านไปขายยังเมืองต่างๆ ในปี พ.ศ. 2454.....	140
ตารางที่	28	แสดงปริมาณสุกรที่ส่งออกจากสถานีเด่นชัยและลำปางในช่วงปี พ.ศ.2459 - 2477.....	141
ตารางที่	29	เปรียบเทียบการส่งออกข้าวสารระหว่างสถานีลำปางและสถานี เชียงใหม่ ระหว่างปี พ.ศ. 2459 - 2477.....	145
ตารางที่	30	แสดงมูลค่าการส่งออกผ้าไหมจากภาคเหนือไปพม่า พ.ศ.2453 - 2467.....	150

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่ 31	แสดงรายนามผู้รับสัมปทานของพ่อค้าชาวจีน ข้าราชการ และเจ้านายพื้นเมือง.....	160
ตารางที่ 32	แสดงจำนวนร้านค้าและเงินทุนในเมือง ลำปาง แพร่ น่าน ในปี พ.ศ. 2464.....	162
ตารางที่ 33	แสดงอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินรูปีกับเงินบาทในเขตล้านนา ระหว่างปี พ.ศ. 2449 – 2456.....	165
ตารางที่ 34	แสดงอัตราเฉลี่ยจำนวนข้าราชการแต่ละระดับในมณฑลมหาสารบุรี ปี พ.ศ. 2462.....	224
ตารางที่ 35	บัญชีรายชื่อผู้ออกเงินบริจาคแก่โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย จังหวัดลำปาง ในปี พ.ศ. 2451.....	261
ตารางที่ 36	บัญชีรายชื่อผู้ออกทรัพย์และสิ่งของในการสร้างสะพาน ในตำบลนาแก หลวงเหนือ บ้านแหง จังหวัดลำปาง ในปี พ.ศ. 2464.....	265
ตารางที่ 37	บัญชีรายชื่อผู้ออกเงินช่วยซื้อหินมาถมถนน ตั้งแต่สี่แยกศาลารัฐบาล มณฑลถึงตลาดวัดเจ็ยว อำเภอเมือง จังหวัดแพร่.....	266
ตารางที่ 38	เปรียบเทียบภารกิจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มต่างๆ.....	271

สารบัญแผนที่

	หน้า
แผนที่ 2.1 เส้นทางการค้าภายในท้องถิ่นที่ผ่าน เมืองลำปาง แพร่ น่าน.....	21
แผนที่ 2.2 เส้นทางการค้าข้ามพรมแดนจากเมะละแหม่งถึงยูนนาน ที่ผ่านเมืองลำปาง แพร่ น่าน.....	22
แผนที่ 2.3 แผนที่มณฑลมหาสารบุรี.....	88
แผนที่ 4.1 เส้นทางรถไฟที่ผ่านสถานีเด่นชัยและสถานีลำปาง ในเขตมณฑล มหาสารบุรี.....	171
แผนที่ 4.3 แผนที่เมืองแพร่ ปี พ.ศ. 2478.....	179
แผนที่ 4.4 แผนที่เมืองลำปาง ในปี พ.ศ. 2476.....	185

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
รูปภาพประกอบที่ 3.1 ภาพการขนส่งสินค้าบนเส้นทางสายลำปาง – เชียงราย ในปี พ.ศ. 2460.....	121
รูปภาพประกอบที่ 3.2 โรงงานทอผ้าของเจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิต เมื่อคราว เจ้าพระยาวงศาอนุประพันธ์ เยี่ยมเมืองลำปาง ในปี พ.ศ. 2463....	151
รูปภาพประกอบที่ 4.2 สถานีรถไฟลำปาง.....	174
รูปภาพประกอบที่ 4.5 อาคารธนาคารไทยพาณิชย์ จังหวัดลำปาง.....	188
รูปภาพประกอบที่ 4.6 อาคารอุยวอด ถนนประสารไมตรี ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง.....	189
รูปภาพประกอบที่ 4.7 อาคารย่งฮง ถนนประสารไมตรี ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง.....	190
รูปภาพประกอบที่ 5.1 การแต่งกายของผู้หญิงในเมืองลำปาง (เจ้าหญิงศรีนวล ณ ลำปาง) ในปี พ.ศ. 2459.....	247
รูปภาพประกอบที่ 5.2 การแต่งกายของผู้หญิงในเมืองลำปางในปี พ.ศ. 2466 จากการแต่งกายของ เจ้าศรีนวล ณ ลำปาง และคุณหญิงปรุง ราชเสนา ภริยาพระยาสุเรนทร์ราชเสนา ข้าหลวงเมืองลำปาง....	251
รูปภาพประกอบที่ 5.3 แบบจำลองการแต่งกายของผู้เข้าประกวดนางงามในเมือง ลำปาง และการแต่งกายของนางสาว ตี๋वलัน เตียวตระกูลนาง งามลำปาง ปี พ.ศ. 2478.....	252
รูปภาพประกอบที่ 5.4 ภาพผู้หญิงชาวบ้านที่เดินทางโดยสารรถประจำทางสายลำปาง – เชียงราย ในปี พ.ศ. 2480.....	253
รูปภาพประกอบที่ 5.5 การแต่งกายของแม่เลี้ยงป้อมตรวจไร่ในจิตรกรรมฝาผนัง วัดศรีชุม จังหวัดลำปาง ก่อนไฟไหม้.....	254
รูปภาพประกอบที่ 5.6 การแต่งกายของผู้ชายในเมืองลำปางในชุดนุ่งเมือง.....	255
รูปภาพประกอบที่ 5.6 การแต่งกายของชายในเมืองลำปางในชุดรับเสด็จหรือ การนุ่งผ้าด้อย.....	256